

POVEZANOST PREDŠKOLSKE USTANOVE I OSNOVNE ŠKOLE U SISTEMU ODGOJA I OBRAZOVANJA

RELATIONSHIP BETWEEN PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOL IN EDUCATIONAL SYSTEM

Arzija Mahmutović, Sarajevo

SAŽETAK

Kvalitetna povezanost u radu između predškolske ustanove i osnovne škole ogleda se u poboljšanju organizacije odgojno-obrazovnog rada na oba stupnja. Ako se zadovolji zahtjev za što boljim prilagođavanjem dječijeg vrtića razvojnim karakteristikama i potrebama djece predškolskog uzrasta, uz bogatstvo i različite aktivnosti koje su im primjerene, izostat će i pokušaji da se u njih ubacuju sadržaji koji se obrađuju u osnovnoj školi. Također, kada se neke stvari budu popravile u školi, manje će se prebacivati predškolskoj ustanovi da nije pripremila djecu za školu, pokušavajući joj na taj način prenijeti tradicionalno školski način učenja. Da bi za djecu bio lakši prelazak iz vrtića u školu, fizička i socijalna sredina ne bi trebalo da se razlikuje više nego što je to potrebno. Temeljna osnova rada u pripremnim odjeljenjima treba da bude ne privikavanje na školski tip učenja, nego organizovanje takvih aktivnosti koje će osposobiti djecu da se bez većih problema, snađu u temeljnim promjenama kakve u njihovom životu izaziva uključivanje u nastavni proces.

Ključne riječi: predškolska ustanova, osnovna škola, odgojno-obrazovni sistem.

Key words: preschool, primary school, educational system

SUMMARY

A good connection between preschool and primary school is reflected as an enhance in organisation of education on both levels. If the demands for ever better adaptation of preschool to the needs and characteristics of children (at their particular stage of development) are met with all the the activities that are suitable for their age, then in this case, there is going to be a lack of need to teach them modules taught in primary school. However, when certain faults associated with primary schooling are corrected, preschool will not be blamed anymore for allegedly not preparing the pupils for primary education, and in this way trying to introduce the primary school way of teaching at kindergartens. In order to facilitate the transfer of pupils from preschool to primary school, physical and social environment should not extensively vary. The foundation of teaching at preschool should not be adaptation to school way of teaching. The basis of preschool are supposed to be activities that would train the pupils to cope with fundamental changes in their lives, caused by scholastic mode of learning.

UVOD

Cjelokupna problematika odgoja i obrazovanja u predškolskom razdoblju predstavlja široko pedagoško područje koje obuhvata sve mogućnosti, uslove, činjenice, načine, sredstva i načela namjernog odgojnog djelovanja, odnosno sve moguće elemente koji ulaze u sastav odgoja, tj. oblikovanja mlade ličnosti u doba njenog najintenzivnijeg razvoja. Predškolske ustanove se smatraju dopunom porodičnom odgoju, pogotovo tamo gdje postoje razlozi kulturno-socijalne prirode kao neznanje, nesklad u porodici, neusklađeno odgojno djelovanje i sl. Zahtjevi koje treba da zadovolji program dječijeg vrtića da bi bio usklađen sa karakteristikama djeteta predškolskog uzrasta bi bili: „prvo, on treba da je utemeljen na takvom sistemu koji će voditi dijete ka određenom cilju, svake godine čineći određene korake krećući se ka tom cilju. Ovaj program treba da bude sličan školskom programu u tom smislu što će biti program jedinstvenog sistematskog ciklusa odgojno-obrazovnog rada. Istovremeno sa time ovaj program treba da bude postepen program koji odgovara kako emocionalnim interesovanjima djeteta, tako i osobenostima njegovog mišljenja.”²³² Obzirom da uloga predškolske ustanove i karakter programa imaju uticaj na sve aspekte razvoja dječije ličnosti, to u segmentu pripreme za polazak u školu

podrazumijeva: “zdravo i otporno dijete prema bolestima, dobro razvijeno i fizički izdržljivo dijete, zainteresovano i spremno da uči, s izgrađenim motivima i voljno-karakternim osobinama potrebnim za uključivanje u školsku zajednicu i prevazilaženje adaptabilnih teškoća koje sa sobom nose promjena sredine i novi zahtjevi koji će mu biti postavljeni. Uz to je potrebno i da bude spremno da prihvati zadatke školskog tipa, da poznaje osnovne načine za njihovo izvršavanje, da bude sposobno da planira sopstveno djelovanje i kontroliše rezultate djelovanja, kao i da radi usklađeno sa ostalom djecom, prema uputstvima odrasle osobe koja predstavlja autoritet.”²³³

OSTVARIVANJE KONTINUITETA U RADU IZMEĐU PREDŠKOLSKJE USTANOVE I OSNOVNE ŠKOLE

Između predškolske ustanove i osnovne škole treba da postoji određeni kontinuitet u radu. Kontinuitet između dvije ustanove podrazumijeva da svaka od njih radi svoj posao, a ne da jedna preuzima nadležnost druge. Osnovne razlike i sličnosti predškolske ustanove i osnovne škole prikazane su u tabeli 1.

PREDŠKOLSKA USTANOVA	OSNOVNA ŠKOLA
Program rada je određen razvojnim zadacima za određeni uzrast djeteta	Program rada određuje ministarstvo
Prostor u vrtićima je ureden kroz centre aktivnosti u kojima dijete boravi prema svom interesu tokom dana	Centri su periodični, zavise od teme koja se obrađuje, rad u dvije smjene otežava postavljanje centara
Vremenska fleksibilnost u organizaciji aktivnosti života i rada u vrtiću	Vremenska ograničenost školskim zvonom
Dijete boravi u vrtiću 8-10 sati	Dijete u školi boravi 4-5 sati
Igra je osnovna aktivnost djeteta	Učenje uz povremeno uključivanje igre
Rad se temelji na slobodnom kretanju	Kretanje djeteta je ograničeno u prostoru i svodi se na njegovo mjesto u klupi
Svakodnevna saradnja sa roditeljima pri dolasku i odlasku iz vrtića	Nema svakodnevne saradnje sa roditeljima
Uspješnost djece se ne ocjenjuje	Uspješnost djece se ocjenjuje
Djeca, vaspitači i roditelji učestvuju u kreiranju prostora	Prostor je kreiran školski od strane učitelja

Tabela 1. Osnovne razlike i sličnosti predškolske ustanove i osnovne škole

²³² Kamenov, 2008., str. 208.

²³³ Kamenov – Spasojević, 2008., str. 288.

Organizacija prostora dječijeg vrtića kada je u pitanju interijer i kada se radi o uređenosti eksterijera, bitno se razlikuje od prostornog uređenja škole kao fizičke sredine za učenje. Sredina dječijeg vrtića je prilagođena potrebama i mogućnostima djece predškolskog uzrasta. U organizaciji ove sredine uzimaju se u obzir ne samo pedagoško-psihološki standardi, već i estetski i zdravstveno-higijenski kriteriji. Zgrada vrtića treba da je privlačna i prepoznatljiva da bi se u njoj djeca osjećala manje frustrirano, jer im sredina omogućava veću samostalnost u ličnom, emocionalnom, socijalnom i stvaralačkom pogledu.

Također, treba istaći da djeca u vrtiću imaju priliku da učestvuju u organizaciji prostora i da zajedno sa vaspitačima i roditeljima odlučuju o rasporedu sredstava i materijala koji postoje u vrtiću. Takva prostorna organizacija ima ulogu indirektnog djelovanja (stimulativna materijalna sredina), koja po prirodi svojih sadržaja treba poticati različite dječije samostalne i dobrovoljno odabrane aktivnosti. Da bi se osigurao visok nivo motivacije i živ interes za aktivnosti i sadržaje, u organizaciji prostora dječijeg vrtića se polazi od onoga što djeci odgovara u roditeljskom domu. Polazi se od činjenice da je djeci potreban njihov prostor u kojem se osjećaju sigurno i neuznemireno, gdje mogu zadovoljiti svoje potrebe za slobodnim kretanjem i stvaralačkim izražavanjem. Tako uređena materijalna sredina utiče na to da se djeca ponašaju konstruktivno i saradnički i sve samostalnije rješavaju nesporazume i sukobe.

Imajući u vidu navedene činjenice, prelazak iz predškolske ustanove u školu donosi velike promjene u doživljavanju zgrade. Dolazeći iz vrtića kao poznate zgrade, dijete se suočava sa promjenama koje zahtijevaju upoznavanje i prilagođavanje fizičkim promjenama koje ove ustanove podrazumijevaju. Školske zgrade su sasvim

drugačije prostorno organizovane od dječijih vrtića. One su većinom velike, sa dugačkim hodnicima, u njima vlada drugačiji raspored prostorija, sa namještajem koji ne odgovara fizičkoj konstituciji šestogodišnjaka. Klupe i stolice su poredane u nizu i zahvataju većinu prostora učionice, tako da djeca nemaju dovoljno prostora za slobodno kretanje. Dugi hodnici sa puno starije djece, toaleti, velika travnata ili asfaltirana dvorišta nerijetko dovode u pitanje snalaženje u prostoru djece prvoga razreda.

Vidljive su velike razlike između predškolske ustanove i osnovne škole, a na stručnjacima iz oblasti vaspitanja i obrazovanja jeste da, ne oslanjajući se ni na koga, pronađu najbolje načine za povezivanje i ujednačavanje u granicama mogućeg. U toku saradnje predškolske ustanove i škole potrebno je preduzeti korake na usklađivanju stila rada i opće atmosfere koja vlada u radnoj sobi vrtića i učionici. Poznato je da je atmosfera u vrtiću manje formalna, opuštenija sa puno više igre nego u školi. Učitelji i odgajatelji se trebaju dogovoriti oko pravila ponašanja, jer nešto što se podstiče u vrtiću - u školi može biti prekršaj, npr. igra i sloboda kretanja u radno-igrovnom prostoru. Predškolski program se ne može shvatati kao osiromašeni školski program, prosto zato što on predstavlja razvojnu fazu koju treba poštovati. Predškolski i školski programi se trebaju usklađivati zbog vertikalnog kontinuiteta, tj. povezanosti jednog stepena sistema sa drugim, kao i horizontalnog kontinuiteta, tj. usklađenosti svih faktora koji djeluju na dječiji razvoj i učenje.

Prvi susret sa školom i pohađanje nastave zahtjevne su aktivnosti za dijete, a za njihovo uspješno savladavanje važna je pomoć koju pružaju roditelji, odgajatelji i učitelji. O tome da polazak u školu treba da bude svečan trenutak, pisao je i J. A. Komenski. Priređujući svečanu atmosferu u

porodici, predškolskoj ustanovi i školi pokazujemo djetetu da je prihvaćeno, i na taj način stvaramo preduslove za ostvarivanje zajedničkog cilja – imati sretno dijete i dobrog učenika.

Prije svega, veliki značaj treba posvetiti osnovnim pedagoškim načelima. Prvo osnovno pedagoško načelo bi bio princip primjerenosti sadržaja i metoda vaspitno-obrazovnog rada primjeren individualnim razvojnim karakteristikama djeteta. Nepoštivanje istih povlači za sobom niz posljedica. Potrebno je prilagoditi današnju školu djetetu i izmijeniti normative koji regulišu prostor i opremu.

Predškolski i osnovnoškolski odgoj i obrazovanje treba sagledavati u okviru cjelokupnog odgojno-obrazovnog sistema. Sistem treba jasnije odrediti, kritički se osvrnuti na usvajanje stranih ideja i rješenja, vodeći računa pri tom da se ne napušta vlastita dugogodišnja tradicija i pozitivno iskustvo. Vaspitni uticaji posebno su značajni u ranim predškolskim godinama. Upravo rane predškolske godine su ono razdoblje u kojem se dijete najlakše vaspita, tada prihvata identifikaciju od osoba za koje je vezano, ponašanje, stavove, odnose prema sredini – uopće prve svoje humane obrise na kojima će se razvojem svijesti i samostalnosti izgraditi njegova vlastita ličnost.

ZNAČAJ SARADNJE PREDŠKOLSKKE USTANOVE, ŠKOLE I PORODICE

U cilju što svestranije saradnje predškolske ustanove i osnovne škole, neophodno je saradnju proširiti na okvire porodice, predškolske ustanove i škole. Postoje razne prilike za takvu saradnju: izleti, šetnje, izložbe, posjete pozorištu, kao i završne svečanosti u vrtićima prilikom ispraćaja predškolaca u školu. Sve ovo može biti organizovano u partnerskoj saradnji roditelja, predškolske ustanove i škole.

Kvalitetnija saradnja između predškolske ustanove i osnovne škole trebala bi se ogledati u tome da se poboljša vaspitno-obrazovni rad na oba stupnja. Ako se zadovolji zahtjev za što boljim prilagođavanjem dječjeg vrtića razvojnim karakteristikama i potrebama djece predškolskog uzrasta, uz bogatstvo i različite aktivnosti koje su im primjerene, izostat će i pokušaji da se u njih ubacuju sadržaji koji se obrađuju u osnovnoj školi.

Također, kada se neke stvari budu popravile u školi, manje će se prebacivati predškolskoj ustanovi da nije pripremila djecu za školu, pokušavajući joj na taj način prenijeti tradicionalno školski način učenja. Da bi za djecu bio lakši prelazak iz vrtića u školu, fizička i socijalna sredina ne bi trebalo da se razlikuje više nego što je to potrebno. Temeljna osnova rada u pripremnim odjeljenjima treba da bude - ne privikavanje na školski tip učenja, nego organizovanje takvih aktivnosti koje će osposobiti djecu da se bez većih problema, snađu u temeljnim promjenama kakve u njihovom životu izaziva uključivanje u nastavni proces.

Saradnja predškolske ustanove, porodice i škole trebalo bi da poboljša razmjenu informacija koje bi otklonile moguće probleme i nejasnoće vezane za zdravstveno stanje, interesovanja, reakcije na pojedine vaspitne mjere i drugo bitno za dijete. Mogućnosti za saradnju su različite i njihovo ostvarivanje zavisi od konkretnih uslova i potreba na određenom terenu. Važno je napomenuti, da svi oblici saradnje teku po pažljivo izrađenom planu porodice, vrtića i škole i moraju biti u funkciji približavanja djeci uloge učenika i zahtjeva koji će im biti postavljeni u školi. Oblici saradnje se mogu svesti na slijedeće aktivnosti (prema Kamenov, 1997., str. 29-35.):

- međusobno usklađivanje programa,
- saradnja sa roditeljima,

-
- zajednički sastanci vaspitača i učitelja sa roditeljima djece koja polaze u školu,
 - zajednički sastanci u cilju podizanja nivoa pedagoške kulture roditelja radi ostvarivanja jedinstvenog odgojnog uticaja,
 - zajedničke aktivnosti djece,
 - zajednički izleti, ekskurzije, priredbe i manifestacije školske i predškolske djece,
 - zajednička nabavka i korištenje inventara,
 - zajedničko korištenje objekta, terena i prostorija,
 - uzajamne posjete,
 - organizovane i osmišljene posjete pripremne grupe prvom razredu škole,
 - posjeta učitelja predškolskoj ustanovi
 - uzajamne posjete vaspitača i učitelja aktivnostima u predškolskoj ustanovi i časovima u školi
 - posjeta vaspitača školi radi susreta sa bivšim vaspitanicima,
 - upoznavanje učitelja sa karakteristikama djece,
 - zajednički sastanci odgajatelja i učitelja,
 - zajednički sastanci vijeća vaspitača pripremnih grupa i učitelja prvog razreda radi dogovora o saradnji,
 - uzajamno prisustvo učitelja, odnosno vaspitača roditeljskim sastancima i sastancima stručnih aktiva,
 - povremeno uključivanje vaspitača u dogovore učitelja i članova pedagoško-psihološke službe škole, stručnih službi škole, kao i stručnih službi van škole u vezi sa učenicima prvog razreda,
 - kontinuirana međusobna saradnja i informisanje stručnjaka obje ustanove,
 - redovna saradnja razrednih vijeća, učitelja i aktiva odgajatelja (izabranih predstavnika ovih stručnih tjela),
 - analiza dječijih stvaralačkih radova,
 - saradnja rukovodilaca ustanova,
 - dogovori odgajatelja, učitelja i stručnih saradnika o neophodnim aspektima pripreme za polazak u školu,
 - uključivanje odgajatelja u analizu rezultata raznih psihometrijskih i drugih mjerenja.
- Partnerstvo porodice, vrtića i škole podrazumijeva zajedničku odgovornost za ishod i rezultate zajedničkih napora, dok saradnja - kako se nekada ostvarivala, nije podrazumijevala zajedničke odgovornosti. Principi koji se najčešće spominju u saradnji sa roditeljima su: princip dobrovoljnosti i realne ravnopravnosti u odnosima, princip otvorenosti i iskrenosti, princip aktivnog slušanja, princip blagovremenosti i redovnosti, princip taktičnosti i diskrecije, princip uvažavanja i poštovanja individualnosti, princip objektivnosti i samokritičnosti i princip profesionalnosti. Oni predstavljaju smjernice kako za roditelje tako i za vaspitače i učitelje.
- Kada je riječ o metodama koje se tiču partnerstva među ustanovama i sa roditeljima, treba istaći slijedeće metode: metoda podsticanja i hrabrenja, metoda praktičnih radova i metoda usmjeravajućeg dijaloga. Škola i predškolska ustanova treba da znaju da je veoma važno da su roditelji upoznati kako se radi sa djecom, da bi bili uvjereni u korist svoga uključivanja. Ovako, roditelji stižu samopouzdanje i uvjerenje da su u stanju pomoći na pravi način.
-

ZAKLJUČCI

- U cilju optimalnog razvoja djeteta neophodno je stalno kontinuirano stručno osposobljavanje odgojno-obrazovnog kadra i roditelja, Zadatak društvene zajednice bi bio obezbjeđenje materijalnih sredstava za realizaciju stručnog usavršavanja, obezbjeđenje prostora i opreme, koji su osnovne determinante odgoja i obrazovanja.
- Donošenje valjanih akata iz oblasti normativno-pravne regulative uz učešće stručnih radnika i roditelja. U najboljem interesu je svih da se na sva akta u odgojno-obrazovnom procesu daje recenzija i mišljenje institucija u struci, kako bi se izbjegla neprimjerenost i poštovali osnovni principi odgoja i obrazovanja, i na taj način jačao sistem i sistemska rješenja.
- Potrebno bi bilo na nivou Bosne i Hercegovine osnovati Institut za pedagoška istraživanja, kako bi veći broj stručnog i naučnog kadra mogao da traži optimalna rješenja za najznačajnija pitanja u oblasti pedagoške teorije i prakse, a ne kako je često slučaj, da budu prinuđeni da se bave političkom prosvjetom umjesto prosvjetnom politikom u iznalaženju sistemskih rješenja za ostvarivanje ciljeva obrazovanja.

LITERATURA

1. T.,Gordan, (2006), Umjeće roditeljstva, kako podizati odgovornu djecu, Beograd: Kreativni centar (2006).
2. E.,Kamenov, (1997), Metodika, Novi Sad: Odsjek za pedagogiju Filozofskog fakulteta (1997).
3. E., Kamenov, Vaspitanje predškolske djece, Beograd: Zavod za udžbenike (2008).
4. E., Kamenov, P., Spasojević, Predškolska pedagogija, Bijeljina: Pedagoški fakultet (2008).
5. J. A., Komenski, J.A., Materinska škola, Beograd: Filozofski fakultet (2000).
6. Normativi za planiranje, projektovanje, izgradnju i namještaj ustanova za predškolsko vaspitanje i obrazovanje u SRBiH, Sarajevo: Republički zavod za školsku izgradnju (1978).
7. Z., Pregrad, Porodični odgoj, Sarajevo: IGKRO Svjetlost, OOUR Zavod za udžbenike (2000).
8. P., Spasojević, Porodična pedagogija i odgovorno roditeljstvo, Banja Luka: Nova škola plus (2011).
9. A.,Vukasović, A., Obitelj-vrelo i nositeljica života, Zagreb: Hrvatski katolički zbor (1999).